

Izvajanje velikega blatarja

Tea Hvala

Izvajanje velikega blatarja

»Ugovarjam!« Leviki se je nemirno presedel in komolca vkopal v mizo, kot bi s kretnjo hotel podkrepiti svoj protest. Dr. Lajić se ni pustil motiti.

Sedežni red me je posadil na Levikijevo desnico. Ko me je njegova žival prvič sunila v stegno, sem svoj položaj globoko obžaloval. Veliki blatar je vse dotlej počival ob Levikijevih nogah, a ga je zoologov nemir očitno predramil, da se je zganil in s težkim repom plosknil obme. Da bi preprečil padec, sem se moral z obema rokama opreti ob rob mize. Vrnil sem mu sunek, za katerega se ni zmenil, le Leviki me je jezno pogledal. Sklonil sem se pod mizo in videl, da je žival kljub razburjenju sproščena. Ležala je na hrbtu, njeni zobniki so moleli vsak v svojo smer in razkazovali pljučne prekate. Debelušasto glavo in čupo je blatar nagnil vznak, z repom pa je silil vse više, vil se je okoli Levikijevih koščenih nog, kot bi se mu dobričal ali ga morda tolažil. Z vsakim obratom je zadel tudi mene. Čeprav je bil blatarjev dotik skrajno neprijeten, se nisem čudil, da Levikija ne moti: mar ga ni iz tira vrgla prav Lajićeva opazka, da je veliki blatar resda ogrožena, vendar prvenstveno človeku nevarna vrsta, ki ne spada na srečanje, še manj pa v Kongresni center Cankarjevega doma?

Dr. Lajić je medtem zaključil. Prezrl je slušatelja, ki je želel prvi komentirati njegovo izvajanje, in se obrnil k Levikiju: »Dr. Leviki, mi lahko poveste, kako nameravate izpodbijati ugotovitve študije, pri kateri ste sami sodelovali, in naj vam osvežim spomin, se z ugotovitvami celo strinjali? In dovolite mi, da vas vprašam, zakaj mi ugovarjate na zaključnem srečanju, ko pa ste za to imeli več kot leto dni časa?«

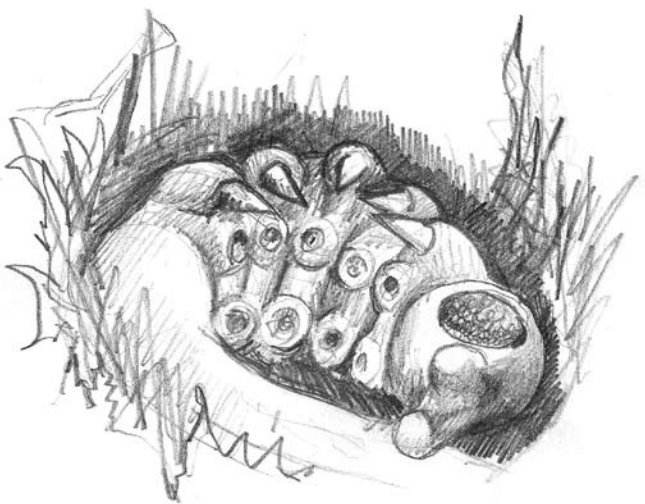
To sem se spraševal tudi sam, a sem že vedel, da Leviki na vprašanje ne more odgovoriti. Pred kongresom sem slišal, da že od samega začetka, od prvih terenskih raziskav na Ljubljanskem barju dalje, živi z velikim blatarnjem v stanovanju, ki ni večje od mojega. Nepredstavljivo! Ne morem si zamisliti nenehne bližine velikega blatarja, ki takšno ime ni dobil brez razloga! Mu je žival

tako zelo prirasla k srcu, da jo je posvojil? Če Levikijevo potezo ocenimo s strokovne plati, je več kot jasno, da je s posvojitvijo zapravlil vso verodostojnost! Zdrznil sem se in videl, da bo Leviki vseeno poskušal.

»Spoštovani,« je začel, ne da bi vstal. Vedeli smo, da ga k tlom veže blatarjev objem, a kot bi ponižanje ne bilo že dovolj veliko, se je konica blatarjevega repa vzpela in lagodno zavijugala po vsej dolžini mize. Leviki krutosti tega trenutka sploh ni zaznal, odsotno je podrgnil dlan ob blatarjev rep in se zagledal v takšno daljavo, da sem se pripravil na dolg, predvsem pa pristranski odgovor.

Po zvočnem posnetku zapisujem Levikijeve ugotovitve o velikem blatarju, ki po vsej verjetnosti veljajo samo za njegov udomačeni primerek. Sodbo o tem, ali imajo sklepanja dr. Levikija tudi občo veljavo, prepuščam strokovni javnosti.

Zapisal dr. Shesti Chut
v Kalkuti, 18. oktobra 2009

XII. MEDNARODNI ZOOLOŠKI KONGRES

Izsuševanje močvirnatih habitatov in
adaptivne strategije ogroženih dvoživk

5.–11. oktober 2009,
Kongresni center Cankarjevega doma
(Ljubljana, Slovenija)

10. oktober 2009:
Študija primera: veliki blatar
(*Caenulentus major*)

Spoštovani!

Norčevanje gospoda Lajića zahteva odgovor. V nadaljevanju bom z izbranimi argumenti izpodbijal tezo, ki sem jo še pred letom dni zagovarjal sam. Zavrnil bom predsodek, da spada veliki blatar med človeku nevarne dvoživke, in zanikal tezo, da je blatar dvoživka. Trdim, da izjemna občutljivost in inteligenca velikega blatarja od človeka zahtevata ponoven premislek o njegovi umeščenosti v rodoslovno drevo živalstva, pa tudi premislek o mestu, ki ga je človek prav tam namenil sebi. Svoje izvajanje bom zaključil z argumenti, ki podpirajo najpomembnejše in obenem najbolj strašno spoznanje naših preučevanj: veliki blatar izumira. Kljub temu da je razumno bitje, ni razvil učinkovitih preživetvenih strategij. V Sloveniji bo zaradi Vaših »strokovnih napak«, kot se boste opravičevali, ko bo že prepozno, kmalu živelo samo še osem primerkov velikega blatarja. No, devet, če štejem tudi tebe. (Pogledal je udomačeni primerek v dvorani. – Op. Chut)

Že vnaprej se Vam iskreno zahvaljujem za pozornost.

Naj mi pokojni gospod Raztrgan* ne zameri, da se mu klanjam na tem mestu.

/Ogorčeni medklici./

Njegova tragična smrt nas je vse prizadela. Kako bi mogel pozabiti, da je prav on, ljubitelj narave in pionirski raziskovalec, prvi opozoril na velikega blatarja in mu žrtvoval mnoge ure, končno tudi življenje? Toda, mar se ni prav ob tragični smrti gospoda Raztrgana porodilo in kasneje utrdilo prepričanje, da je veliki blatar človeku nevarna dvoživka?

/Dr. Lajić: Gospod Leviki! Dobro veste, da je veliki blatar Raztrgana dobesedno raztrgal! Upravičeno menimo, da obstaja možnost ponovitve!/

Res je, gospod Lajić, vendar nikoli ne bomo izvedeli, kaj je Raztrgan počel z blatarjem, preden se je bitje začelo braniti. Naj navedem drug primer, ki obljublja možnost ponovitve. A verjeti mi boste morali na besedo.

Pred dvema letoma, v času, ko sem intenzivno raziskoval življenjske navade velikega blatarja, sem se preselil v hišo ob južni obvoznici, da bi si tako skrajšal pot in bil v raziskavi tudi sam udeležen. Nekoč sem na poti domov zašel v blaten udor, ki me je v hipu pogoltnil do pasu. Lastna teža me je vlekla vse bolj globoko, zato sem hitel in grabil bilke, grmičevje, a vse mi je izpuljeno ostalo v rokah. Tipal in grabil sem dalje, vse bolj gotov, da se bliža konec – blato mi je seglo že do prsi. Takrat sem pod prsti začutil oster kamen. Oprijel sem se ga z vso močjo in se začel vleči iz blata. Bil sem šibak, a vseeno se mi je zdelo, da sem zaustavil pogrezanje. Tedaj sem opazil, da ne vlečem kamna k sebi jaz, temveč me kamen vleče iz blata! To ni bil kamen! Ko sem spoznal, da me je rešil zobnik velikega blatarja, sem se v trenutku streznil. Strah in utrujenost je premagala radovednost ob edinstveni priložnosti, da si blatarjeve zobnike in nenavadna pljuča lahko ogledam iz neposredne bližine, vendar to ni bilo mogoče, saj se je blatar zasukal na trebuh in zobnike naperil v razmočeno zemljo.

1* Pokojni Črtomir Raztrgan spada med najzgodnejše ljubiteljske raziskovalce dvoživk (razred Amphibia, poddeblo Vertebrata) na Slovenskem. Prvi je opozoril na nenavadno bitje, ki se zadržuje na Ljubljanskem barju in ki bi ga bilo le siloma mogoče klasificirati kot dvoživko. Leta 1910 primerek opiše takole: »(...) dva metra razpotegnjena žival z dolgim repom, še najbolj podobna človeški ribici, le da je v primerjavi z njo velikanska. Nima nog, temveč po kačje s celim telesom rije po blatu. Njeno drobovje je zaščiteno z intrigantno belo prevleko. Ima prostorno kroglasto glavo in črne mrežaste oči, podobne osjim. Na glavi ima tri tipalke. S čim diha, ne vem, kajti dolge ure se lahko zadržuje pod vodo ali pa na suhem. Iz povedanega je moč sklepati, da je dvoživka; da diha bodisi s škrkami bodisi s pljuči.« V: Č. Raztrgan: Knjiga mojih ur na Ljubljanskem barju preživetih, Delavska knjižica, Ljubljana, 1911; str. 304 – Op. Chut)

Vstal sem in se z roko dotaknil njegovega hrbtišča, ki je bilo pod blatom mehko in toplo kot koža toplokrvne živali. Presenečen sem se odmaknil. Je mogoče, da je veliki blatar sesalec? Medtem ko sem mrzlično premleval novo spoznanje, se je veliki blatar že oddaljil. Deloma pogreznjen v razmočena tla je počasi vijugal proti mlaki.

Takrat se mi je porodilo prepričanje, da veliki blatar človeku ni nevaren – nasprotno! Kot mnogi že veste, z Bato (Pokazal je na svoj primerek. – Op. Chut) že leto dni živiva v zglednem sožitju, zato sem prepričan, da je veliki blatar miroljubno bitje, ki se za razliko od vseh ostalih dvoživk zna in želi sporazumevati!

/Krohota v dvorani./

/Dr. Lajić: Vaše sklepanje zahteva dodatna pojasnila. Izvolite, gospod Leviki./

Povedal vam bom, zakaj je veliki blatar nevaren. Ne zaradi silne moči, niti zaradi bojevitosti, s katero se odzove na redke sovražnike – vsi vemo, koga imam v mislih. Nevaren je zaradi doumljivosti, čutnosti, izjemnega čustvovanja. Njegov psihični ustroj daleč prekaša človeškega! Ne govorim o logičnem mišljenju, temveč o sočutju, o soobčutenju. Povejte mi: se je kdo od vas z blatarjem skušal pogovarjati? Mu prisluhnil? Ne, raje za drag denar »vzgajate« neupogljive kosmatane, v akvarije zapirate robeznice in globigerine, vendar z njimi ne živite, imate jih! Mar resnično znate živeti samo z ljudmi? V tem primeru moja izkušnja za vas ni dostopna in ni primerljiva! Zagotavljam vam, da veliki blatar res ogroža človeka – zato, ker ima več pameti, kot vsi zoologi skupaj!

/Glasno nasprotovanje./

(Posameznih medklicev s posnetka žal ni mogoče razbrati. Konec transkripcije. – op. Chut)

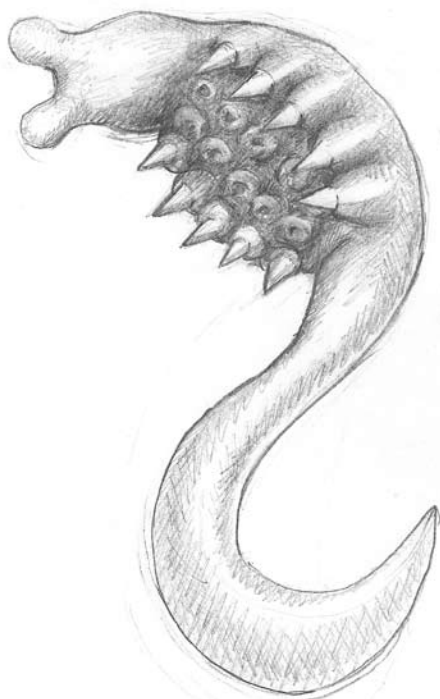
Dogodkov, ki so sledili Levikijevemu izvajanju, ne bom pozabil, čeprav sem v minulem tednu že večkrat podvomil v verodostojnost posnetka – in mojega spomina. Svetovni zoološki skupnosti sem posnetke dolžan predložiti v objavo, saj sem opustil upanje, da bo iz Ljubljane prispelo pismo, v katerem udeležencem kongresa sporočajo, da so prisostvovali množični halucinaciji ali morda zgolj znanstvenofantastični uprizoritvi. Dogodek zapisujem kot očividec, čigar bit se upira pogledu.

Med krohotom in klici je Leviki počepnil k blatarju. Žival si je nekako uspel naložiti na hrbet, da smo ju, ko se je Leviki spet zravnal, ugledali v podobi dvoglave pošasti. Blatarjeva glava je negotovo nihala nad Levikijevo, z zgornjima zobnikoma se je zapel za Levikijeva ramena, s spodnjimi se je oprijel njegovega pasu, medtem ko je rep še vedno vibasto ovijal njegove noge, ki so vidno klecale pod blatarjevo težo; ne pozabite, da žival tehta najmanj sto kilogramov! Omizje je ob tem fantastičnem prizoru utihnilo in vsi smo lahko slišali Levikija, kako odsotno ponavlja: »Midva sva živ dokaz, Bata, midva ...«

Nesrečni Leviki ni vzdržal napora, vendar se, kot sem pričakoval, ni zgrudil, le omahnil je na blatarja in zaprl oči. Blatar je počasi razprl zobnike. Mlahavega, nezavestnega zoologa je previdno spustil na mizo. Zobnike je sklenil k prsim in se tudi sam naslonil na mizo, da bi, kot sem opazil, sprostil Levikijeve noge. Pri tem je s konico repa nehote oplazil bližnje stole, ki so odleteli v kot dvorane, tja, kjer se je stiskala večina prestrašenih zoologov. Sam sem se odmaknil k najbližji steni, zato sem videl, s kakšno lahkoto je blatar dvignil svoj debeli dolgi rep nad mizo in ga zvil v kačasto vibo. V tem položaju se je lahko zravnal in prisežem, da sem slišal, kako je med nerodnim premeščanjem dejal: »Samo trenutek.«

Osupnili smo. Veliki blatar nima ust, ne govori! Strmel sem v njegovo glavo in iskal špranjo, ki bi nakazala ustnice, a šele kasneje, ko je žival – to lahko potrdijo tudi drugi očividci – spet spregovorila, sem opazil, da zvok prihaja iz predela pljučnih prekatov! To so bile besede, celo neverjetno dobro artikuliran govor velikega blatarja, ki je po turško sedel na mizi!!

Pre den nadaljujem s prepisom, naj dodam, da je bitje do zadnjega strmelo v poslušalce, nam pa je pogled v nejeveri uhajal k nezavestnemu Levikiju, kot bi še vedno upali, da besede v resnici izgovarja on.

TRANSKRIPCIJA IZVAJANJ VELIKEGA BLATARJA

Spoštovani!

Dovolite, da Levikijevo izvajanje zaključim z argumenti, ki kot rečeno, podpirajo tragično in najpomembnejše spoznanje o velikem blatarju: kljub temu da sem razumno bitje, ne morem prepričati lastne smrti. Strokovni jezik je individualno smrt vključil v izraz »izumrtje vrste«, vendar sam izhajam iz osebnih spoznanj, zato se mi objektivizacija moje smrti, četudi je namenjena znanosti, upira. Kljub temu nameravam v nadaljevanju za oris osebne izkušnje uporabiti jezik zoologije. Naj bo moj lastni nekrolog potujen.

Veliki blatar prebiva v habitatih, ki jih je globalno ogrevanje nepopravljivo spremenilo, usodni udarec pa so jim zadali človekovi načrtni posegi v okolje. Močvirnati ekosistemi v celinskem podnebnem pasu izginjajo zaradi načrtnega in »naravnega« izsuševanja. Krajinski park Ljubljansko barje je bil v preteklosti izpostavljen obema, čeprav je splošno znano, da gre za edinstveni habitat in edino območje v Sloveniji, kjer veliki blatar še živi. Ker je moja telesna konstitucija v opisanih razmerah odgovorna za moj skorajšnji propad, se bom osredotočil na blatarjevo fizionomijo s poudarkom na njegovih gibalnih sposobnostih oz. omejitvah.

Kačasto telo velikega blatarja v zreli dobi, kot sami lahko ocenite, doseže dolžino treh metrov, pri čemer tri četrtine odpade na rep. Zaradi telesne teže – sam tehtam stopetnajst kilogramov – je moje telo najbolj gibko v gosti in relativno plitki vodi. Pri vijuganju v močvirjih in mlakah si pomagam s petimi pari zobnikov, s katerimi se odrivam od tal, dobro pa mi služijo tudi na razmočenih nabrežjih in betonskih stopnicah, kjer mi je rep le v napoto.

V preteklosti, preden so me umestili v razred dvoživk, je mnoge raziskovalce zanimalo, kako se lahko tako dolgo zadržujem pod vodo, ko pa diham s pljuči, ki so tako kot človeška nameščena v zgornji del trupa. Kasnejši raziskovalci so pravilno ugotovili, da imam za dihanje na razpolago še tri naglavne škrge (ljubkovalno jim pravijo čupa) in kožne pore, ki poleg dihanja omogočajo izločanje telesnih sokov, dovajanje vlage in mikroorganizmov ter, seveda, čutenje. Če kožne pore ne dovajajo dovolj vlage, mi grozi dehidracija. V sušnih razmerah mi sicer kot žamet nežna koža otrdi in potemni. Prekrije jo usnjata plast z znatno manjšo propustnostjo, ki v telesu zadrži več tekočine, obenem pa onemogoči dotok sveže vlage. Delno dehidracijo spremljajo simptomi, ki so v normalnih življenjskih razmerah značilni za obdobje hibernacije. Skratka, vse to je pomenilo, da sem se v izsušenem močvirju vse manj gibal, in če sem nekoč večinoma počival in plaval prsno, sem se v novih razmerah moral privaditi na hrbtno plavanje in ležanje, da bi na ta način vlažnim tlom približal čim večjo površino telesa. V tem položaju so zobniki neuporabni in »hrbтно« sem začel oponašati gibanje kač. Ker je nov položaj znatno zmanjšal moje vidno polje, sem večkrat nasedel na blatne udore in v njih obtičal, saj so bili premajhni, da bi iz njih lahko izplaval. Kačje zvijanje in lastna teža pa sta me vlekla še globlje v udor.

Pred dvema letoma me je iz tako nevarnega položaja rešil vaš kolega, raziskovalec Leviki. Tudi najino drugo in tretje srečanje je bilo podobno prvemu; enkrat je v blatu obtičal on, naslednjič jaz. Kljub smrtni nevarnosti so bila najina reševanja precej zabavna, saj sva jih izkoristila za medsebojno spoznavanje in preizkušanje novih, varnejših načinov gibanja. Denimo, strinjala sva se, da gibanje po vzoru kač, posebej v hrbtni izvedbi, ni učinkovito, zato sem na njegov predlog skušal posnemati pedljanje gosenic. Delovalo je, vendar sem moral odnehati zaradi hudih bolečin v križu. Potem je Leviki nekoč predlagal, da se preselim k njemu. Ideja je bila prismuknjena, saj sem iz njegovega pripovedovanja

vedel, da je hiša ob obvoznici majhna in povsem suha. Namakal bi se lahko samo v kadi, ki je bila zame premajhna, zato sem povabilo moral zavrnuti.

Potem je prišlo vroče in sušno poletje, ki mu ni bilo videti konca. Nenehno sem bil žejen, omotičen in utrujen. Kanglice vode, ki jih je Leviki nosil od doma, me niso mogle potešiti. Svojega potemnelega in težkega telesa nisem več prepoznal. Primerjati sem se začel z dinozavri, ki so, kot vemo, izumrli v trenutku, ko je njihovo telo postalo preveč okorno za novi svet. Poslavljal sem se, Leviki pa me je redno obiskoval in me prepričeval, da bom v hiši varen pred neusmiljenim soncem. Tako sem šel z njim. Čeprav je bil njegov dom res skromen in neudoben, sem se kmalu po selitvi začel počutiti bolje. Takrat se mi niti sanjalo ni, da bom na današnji dan živ in zdrav dokončal Levikijev govor na XII. mednarodnem srečanju zoologov!

Ne delam si utvar, da lahko z intelektualnim udejstvovanjem in s svojim zgledom pripomorem k ohranitvi vrste. Konec koncev sem se preselil, česar veliki blatarji brez poguma in razumevajočih prijateljev ne zmorejo. Vem samo to, da sva z ubogim Levikijem živ dokaz za medvrstno sožitje. Celo ljubezen.

Seveda pogrešam močvirja, njihovo prostranost, rastlinje in okusne mikroorganizme. Zalotim se, da se v stanovanju plazim po preprogi, misleč, da bom na ta način zopet okušal dragoceno jed. A sprejel sem odločitev, od katere ne odstopam. Čeprav se spreminjam v človeka, bom živel, verjeli ali ne, vse dokler ne umrem!

Hvala za Vašo pozornost. Pripravljen sem na Vaša morebitna vprašanja.

(Konec transkripcije. – Op. Chut)

Vprašanj ni bilo. Zoologi so molče odhajali iz dvorane. Blatar se je obrnil k meni in mi pokimal. Vprašal sem ga, če mu lahko pomagam odnesti nezavestnega Levikija iz dvorane. Zahvalil se je in rekel, da ni potrebe.

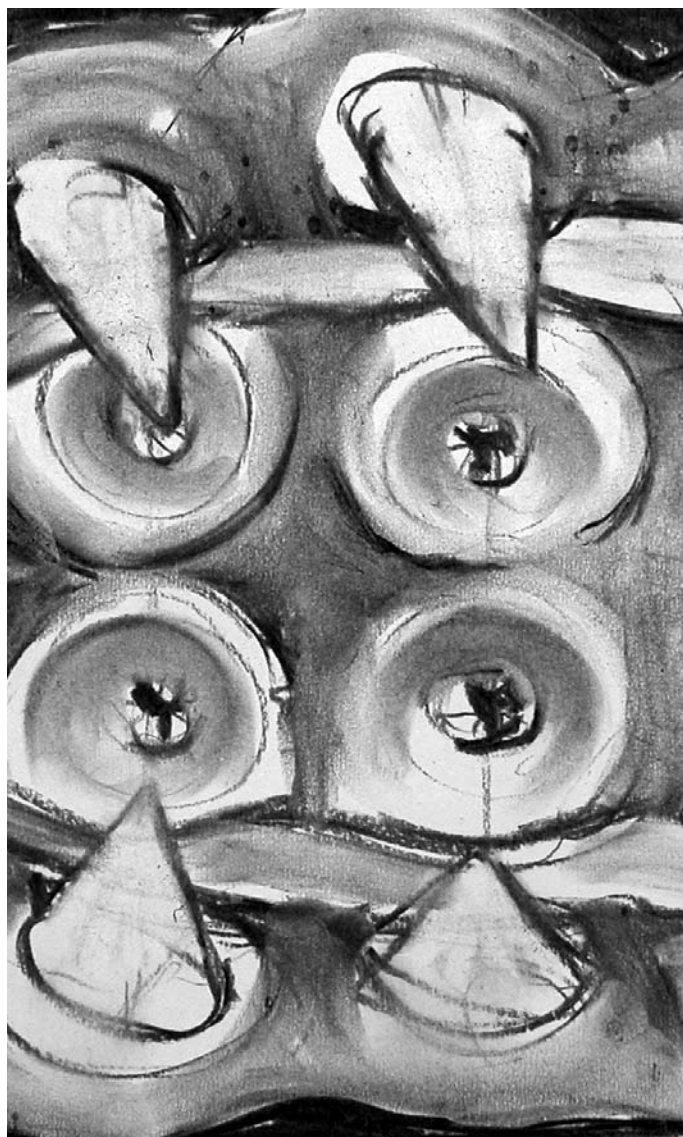

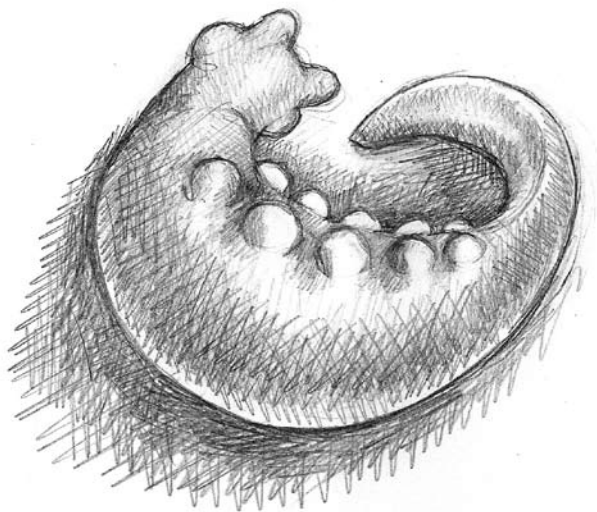
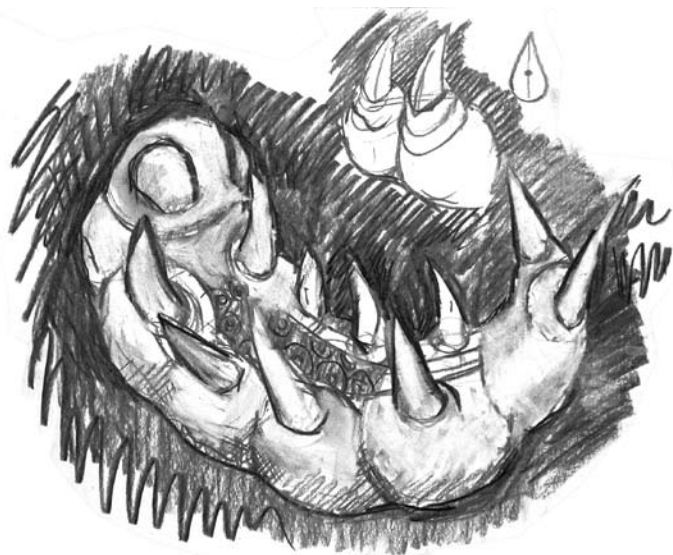

Izvajanje velikega blatarja

Nastalo po skulpturi *Veliki blatar* Damijana Kracine.

Besedilo: Tea Hvala

Risbe in fotografije: Damijan Kracina

Oprema in oblikovanje: Damijan Kracina

Jezikovni pregled: Inge Pangos

Izdajatelj: Damijan Kracina, samozaložba

Tisk: Studio Orca 2007

Naklada: 200

www.galapagos.si

© avtorji, 2007

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

73/77(497.4):929Kracina D.

HVALA, Tea

Izvajanje velikega blatarja / Tea Hvala ; [risbe in fotografije Damijan Kracina]. - Ljubljana : samozal. D. Kracina, 2007

234718720

